

The Project Gutenberg eBook of Een Reisje door de Republiek Costa-Rica

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Een Reisje door de Republiek Costa-Rica

Author: M. Saillard

Release date: November 17, 2006 [eBook #19835]

Language: Dutch

Credits: Produced by Jeroen Hellingman and the Online Distributed Proofreading Team at <http://www.pgdp.net/>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK EEN REISJE DOOR DE
REPUBLIC COSTA-RICA ***

[377]

Een Reisje door de Republiek Costa-Rica.

Naar het Fransch van M. SAILLARD.

Aankomst te Punta Arenas.—Een mengelmoes van rassen.—Op weg naar San José, de hoofdstad der republiek.—Onbegaanbare wegen, en spoorwegen.—San José.—Een wandeling door de stad.—Een theater zonder tooneelspelers.—De vreemdelingen te Costa-Rica.—Het bestuur; onderwijs; leger; politie.—De verbindingswegen.

De spoorweg zal de ongebaande wegen vervangen.

Guatemala en Costa-Rica zijn, als 't ware, de twee polen van Midden-Amerika; het eerste kan als de Noord-, het tweede als de Zuidpool worden beschouwd. Het woord polen is hier, hoewel wij ons midden in de tropen bevinden, toch niet misplaatst; want in de twee hoofdsteden, Guatemala en San José, die beiden tamelijk hoog zijn gelegen, heerscht des winters strenge koude. Deze beide republieken, niet ver van elkander verwijderd, ofschoon hun grenzen elkaar niet raken, en waarvan de bewoners ternauwernood met elkaar bekend zijn, bieden toch beiden veel belangrijks aan den gewonen reiziger zoowel als aan den kunstenaar of diplomaat.

Te Salvator heerscht de gele koorts; Honduras is bijna ontoegankelijk, en men leert in deze streken toestanden van barbaarschheid kennen, die herinneren aan de middeleeuwen; te Nicaragua, hoe belangwekkend ook door zijn ontworpen

Een jonge dame uit de omstreken van San José.

kanaal, is de hitte ondragelijk. Guatemala hebben wij indertijd bezocht en onze bevindingen omtrent die streken medegedeeld; het is interessant, deze republiek te vergelijken bij Costa-Rica.

Costa-Rica ziet, om zoo te zeggen, door twee vensters uit op twee verschillende Oceanen; den Atlantischen ter eener, den Stillen Oceaan ter anderzijde. Costa-Rica is feitelijk slechts een zeer smalle strook gronds, een soort van terras tusschen twee zeeën, ter halver hoogte van een keten van vulkanische gebergten. Maar deze hoogvlakte, gemiddeld 1000 voet boven de oppervlakte der zee gelegen, wordt bewoond door een bevolking, die eenigszins verschilt van de overige Spaansch-Amerikanen, en meer tot een geheel versmolten is. In sommige opzichten is Costa-Rica de modelstaat der amerikaansche republieken.

[378]

Betreden wij het van de zijde van den Stillen Oceaan.—Punta Arenas, de havenplaats, waar men aan wal stapt, is in de bocht van een prachtige golf gelegen, waarin een geheel eskader zou kunnen manoeuvreeren. Aan beide zijden der baai dalen hoge gebergten af naar de kust en laten hun steile rotswanden bespoelen door het kalme water, dat bijna geen zee meer kan genoemd worden, want sterk stroomende rivieren storten zich in deze baai van Fonseca uit. Dikwijls stort een schuimende waterval van een hoogte van duizend voet. Het lauwe water is vol visch, terwijl men dikwijls groote schildpadden ziet, die zich in paren, of alleen, op de golven laten wiegelen.

Punta Arenas heeft zijn naam, die Zandige Punt beteekent, te danken aan zijn ligging. Het plaatsje ligt op de uiterste punt van een zeer zandig voorgebergte. De ontscheping gaat gemakkelijk, want de zee is hier in deze stille golf lang niet zoo onstuimig als in de havens van Salvador of Guatemala. Langs een kleine pier komen wij zonder ongevallen in de stad. Punta Arenas is de belangrijkste havenplaats langs de geheele kust van den Stillen Oceaan in Midden-Amerika, en allerbekoorlijkst gelegen. In alle straten verheffen zich reusachtige palmboomen, die de kleine, meest van hout gebouwde huisjes overschaduwden. Daar ons bezoek een officieel tintje had, kwam de Gouverneur ons met muziek voorop begroeten. Nadat een paar welkomstdronken waren uitgebracht, deden we een uitstapje in de omstreken. 't Is in Punta Arenas verbazend warm, en het wordt bijna als iets ondoenlijks beschouwd, het er een geheel jaar achtereen uit te houden. Alleen bananen en krokodillen tieren buitengewoon in die hitte, maar de inwoners hebben er geducht onder te lijden. In de deuren der winkels stonden overal Chineezers. De geheele kust van den Stillen Oceaan, van San Francisco tot Valparaiso, wemelt trouwens van burgers van het Hemelsche Rijk. Chineesche koks, kleermakers, schoenmakers en waschliu verdringen er niet alleen de inboorlingen, maar concurreeren ook, en met goed gevolg, met de vreemdelingen, zoodat Noord-Amerika zijn deuren reeds voor hen heeft gesloten, en Costa-Rica heeft sedert eenigen tijd dat voorbeeld gevolgd. We zagen ook negers, Indianen en allerwonderlijkste staaltjes van onze natuurgenoeten, het product eener mengeling van alle mogelijke rassen; zonderling genoeg, de eenige bewoners, die door de gele koorts of de moeraskoorts worden verschoond.

Nadat wij nog een visite bij de vrouw van den Gouverneur hadden gemaakt, namen wij van hem afscheid. Ik bespeurde bij dat bezoek tot mijn genoegen, dat onze taal in deze staten van Z. Amerika nog zeer in eere wordt gehouden. Onze romanschrijvers genieten er de waardeering, die zij verdienen, en onze litteratuur bekleedt er een eereplaats. Terwijl John Bull en zijn neef Jonathan, die niet minder vasthoudend en nog ondernemender is dan hij, in Midden-Amerika krachtig opkomen voor hun taal en hun handel, moest Frankrijk evenzeer pogen, de beoefening der fransche taal, die zoo populair en zoo gemakkelijk te verspreiden is, te bevorderen. Het is vooral de taak onzer consuls, hiertoe mede te werken. De heer Jorre, onze consul te Costa-Rica, verdient in dit opzicht grooten lof, daar hij door zijn invloed en tact reeds de kern heeft weten te vormen eener fransche kolonie.

Een extra-trein zou ons van Punta Arenas brengen naar Esparleta, een station van de toekomstige lijn, die de twee Oceanen zal verbinden. Thans houdt deze spoorweglijn reeds op op 20 kilometer van de kust. Het wil ook heel wat zeggen, het aanleggen van zulk een Zuid-amerikaanschen spoorweg. Voor al deze staten

zijn spoorwegen een noodzakelijk vereischte, daar zij de onbegaanbare wegen vervangen, overal nieuw leven brengen, het land hervormen, en der beschaving toegang verleen. Costa-Rica, Nicaragua, Honduras en Guatemala hebben allen reeds hun denkbeeldig spoorwegnet ontworpen. In enkele havens verneemt men het gefluit van een locomotief, maar nergens is nog de verbindingslijn tot stand gebracht, die de beide zeeën zal vereenigen. Te Costa-Rica heeft de schoonbroeder van den President den aanleg dezer lijn ondernomen. Men verwachtte, reeds binnen een jaar reizigers en koopwaren over de landengte te kunnen vervoeren, maar nu is men reeds drie jaren aan het werk geweest, en de duur der concessie is nog met twee jaar verlengd moeten worden. Het is een te rijke bron van inkomsten voor belanghebbenden, om die zoo spoedig weder te laten verloren gaan.

De extra-trein, die ons om drie uur zou komen halen, was eerst om zeven uur op het appèl. Daar al het materiaal van de maatschappij dan ook uit één locomotief en één waggon bestaat, is het niet te verwonderen, dat wij eerst aan de beurt komen, als het loopende werk is afgedaan. We vertrokken onder hoerageroep en gewuif met zakdoeken. De weg steeg zigzags-gewijze, te midden van een tropisch weelderigen plantengroei, tot we aankwamen in Esparleta, een onbeteekenend station. Hier wachtte ons een uitstekend diner, dat werd opgeluisterd door geestdriftvolle toasts. Een goedaardige geestelijke bracht o. a. een dronk uit op Frankrijk, "het vaderland van Chateaubriand en Victor Hugo, de bakermat der edelste denkbeelden, het brein der wereld". Ik werd haast verlegen bij al dien lof, en ik bedankte den goeden man hartelijk, die bij zijn bezoek aan de wereldtentoonstelling in 1889 zulke overstelpende indrukken scheen te hebben ontvangen.

Om vier uur 's morgens stonden wij op, om te paard, en in twee gedeelten, een van 40 en een van 22 kilometer, den afstand af te leggen, die Punta Arenas scheidt van de hoofdstad. Het pad, dat wij volgden, kon men bezwaarlijk een weg noemen; nu eens ging het door glibberige slijkpoelen, dan omhoog langs steenachtige, steile hellingen. Het is trouwens onmogelijk, in Z. Amerika een weg zóó te onderhouden, dat hij voor voertuigen begaanbaar is, want van Mei tot October regent het, alsof de sluizen des hemels zijn doorgebroken. Alles wordt weggespoeld en medegevoerd, wegen, bruggen, en spoorwegrails. Elk jaar moet de schade hersteld worden, in het regenseizoen aangericht; het is werkelijk een Danaïden-arbeid. Men onderhoudt hier geen wegen meer, doch legt liever spoorwegen aan, die beter tegen deze schadelijke invloeden bestand zijn. Om groote afstanden af te leggen, bedient men zich van de kleine, inheemsche paardjes. Het zijn poneys, die er treurig verwaarloosd uitzien. Hun woeste manen fladderen in den wind, en zij hebben nooit in hun leven met borstel of roskam kennis gemaakt. Van hun geboorte af aan zwerven ze in de prairie, en slapen buiten. Als ze hard werken, krijgen ze soms wat maïs, maar dikwijls laat hun meester het aan hen zelf over, om voedsel te vinden. Hoe weinig zorg ook aan hen wordt besteed, deze kleine paardjes, met hun sterke, ranke pooten, kunnen zeer lange afstanden afleggen. Op moeilijke punten moet men hen hun gang laten gaan en de teugels slap laten hangen; dikwijls ziet men ze stilstaan, een poot uitsteken, den grond als 't ware verkennen, en dan achteruit stappen om een anderen weg te kiezen. Dan hebben ze een gevaar ontweken, waarvan de reiziger geen vermoeden had. Wie niet in deze streken heeft gereisd, kan zich geen flauwe voorstelling vormen van de moeilijkheden, die zulke ongebaande wegen opleveren. Soms zakken paard en ruiter halverwege in een diepen kuil, soms stappen ze langs paadjes niet breeder dan een dakgoot, waar een ander paard den reiziger stellig in den afgrond zou doen storten. De eenige fout van deze spaansche paardjes is hun gewoonte om altijd in een sukkeldrafje te gaan.

Aan den weg naar de hoofdstad liggen verschillende bezittingen, die over 't algemeen goed onderhouden zijn. In Guatemala staat de reiziger dikwijls verbaasd over het verwaarloosde voorkomen van velden, wegen en akkers, doch hier krijgt men aanstonds den indruk, dat Costa-Rica goed wordt bebouwd en vlijtig onderhouden. Er zijn hier dan ook, zoals mij later bleek, verscheiden kleine grondbezitters, die uit hun bescheiden eigendom goede winsten trekken. Van iets dergelijks is geen sprake in Guatemala, waar alleen de groote hacienda's, die koffie verbouwen, onderhouden worden, en de Indiaan, die voor anderen werkt, niets bezit. De weg is hier en daar met groote steenen geplaveid en wordt zeer druk begaan. Het was de eenige verbindingsweg, eer de atlantische spoorweg werd aangelegd. De meeste wagens, die wij tegenkomen, zijn bespannen met een paar ossen, die een lichte kar tusschen twee dichte wielen trekken, daar anders het taaie slijk toch de spaken zou bedekken. Een drijver ment het span, evenals bij ons in de provincie Bearn. Met een langen, puntigen stok weet hij de dieren te leiden, en door fluiten laat hij ze stilstaan of zich weer in beweging zetten. Dikwijls stapt de voerman op lastige plekken af, en zet uit de verte de dieren aan, zonder zichzelf aan gevaar bloot te stellen. Op dezen weg ontmoeten wij geen Indianen, maar blanken met een zeer donker gekleurde huid. Zij dragen het europeesch kostuum. De boeren gaan hier meestal blootsvoets; ze dragen de broek tot de

knieën opgestroopt, en een puntigen stroehoed op het hoofd. Over 't algemeen zien ze er zindelijk uit.

De weg blijft steeds stijgen, wij trekken de helling van het gebergte langs. Het mooiste en moeilijkste gedeelte van onzen weg is de tocht over de Aguacate, die 3000 voet hoog is. Het is merkwaardig met hoeveel geduld en omzichtigheid de kleine paardjes die lange en steile hellingen beklimmen. De stijgende weg maakt niet minder dan zes-en-vijftig scherpe bochten en is bijna loodrecht in den berg gehouwen. Op den top aanschouwen we den onafzienbaren spiegel van den Stillen Oceaan, maar den Atlantischen bespeuren we niet. Het kan dus niet op deze plek zijn geweest, dat Alvarado, een andalusisch kapitein, op de knieën is gevallen, om den Almachtige te danken voor de schoonheid van het tafereel, dat zijn oogen mochten aanschouwen. Wij, meer nuchtere stervelingen, keken lang naar de prachtige golf, die zich, bezaaid met kleine eilandjes, aan onze voeten uitstrekte. Op vele mijlen afstand konden we de stoomboorten volgen, die naar Panama voeren, of uit de havens in het noorden van Midden-Amerika terugkeerden. Het geheele landschap dat ons omringde, was verrukkelijk groen; wij zagen prachtige boomen, en hoewel Costa-Rica geen uitgestrekte wouden bezit, was dit toch een zeer boschrijke streek. Ongelukkig is het, dat hier, evenals in Mexico en geheel Midden-Amerika, de bosschen onverbiddelijk worden geveld. Dit is jammer, want, waar men den blik ook richt, het is altoos een genot voor het oog, begroeide heuvels te zien, waartusschen de met verschillende veldvruchten bebouwde akkers afwisseling van tinten aanbrenge.

Wij begonnen nu beurtelings te dalen en te stijgen, terwijl we ons aan alle zijden door neerstortende watervallen of stroomende rivieren zagen omringd. Dikwijls waren de bergen in nevelen gehuld, waarin de zon vreemde lichteffecten tooverde, en soms scheen het alsof wij voorwaarts gingen op een in de lucht zwevendende weg.

Men heeft Costa-Rica om de schilderachtigheid van het bergland dikwijls amerikaansch Zwitserland genoemd. Het doet werkelijk wel eenigszins denken aan Zwitserland, maar hier is natuurlijk geen spoor van sneeuw. Bergen van 3000 voet hoog, en werkende vulkanen—maar geen gletschers. Als men nagaat, hoe op een afstand van nog geen vijf uren alles verschroeit en de inwoners lijden onder de verschrikkelijke hitte daar beneden, vindt men het vreemd, hier in de bergen geen sanatoria aan te treffen.

Langs een gestadig dalende berghelling kwamen wij te Athene, een groot dorp, waar wij zouden overnachten. Het hotel, waar wij afstapten, was veel beter dan dergelijke gelegenheden, die wij in Guatemala hadden aangetroffen. Het ameublement van de kamers was zeer eenvoudig, maar het eten was goed en werd behoorlijk opgediend. Ik herinner mij, eenige dagen te hebben doorgebracht in een hotel te Antigua, de oude hoofdstad van Guatemala, waar de onverschillige kellners ons wel vele schotels voorzetten, doch alles bijna oneetbaar was door het vuil. Iedereen daar in huis maakte leven, den geheelen nacht door, tot vijf uur 's morgens, zonder zich in 't minst er om te bekommeren, dat de nachtrust der gasten werd gestoord. Hier ging ten minste alles ordelijk en behoorlijk toe.

Wij waren reeds vroeg weer op het pad. Eerst strekte de weg zich uit in een rechte lijn, om plotseling naar de laagte af te dalen, bij een mooie oude brug, door Spanjaarden gebouwd, waaronder een bruisende rivier stroomde, en waarbij enkele witte huisjes stonden. Dit was Alajuela, het punt, waar de tak van den spoorweg begint, die van hier naar de hoofdstad loopt. Het plaatsje bezit een fraai monument, door een Franschman opgericht. Het stelt een soldaat voor, die zijn leven opofferde om de stad te beschermen, bij een inval van amerikaansche vrijbuiters. Het merkwaardigste van de zaak is, dat deze inwoner van Costa-Rica een neger was; doch dapperheid is dan ook een deugd, niet uitsluitend eigen aan het blanke ras. Tusschen het dorp Athene en Alajuela ontmoetten we vele boeren, die kudden kleine, zwarte varkens naar de markt brachten. Al deze lieden, mannen, vrouwen en kinderen, hadden een blanke huid. Zooals de President der Republiek, Don Pablo Iglesias zeide: "Indianen vindt men niet meer in Costa-Rica; wie hier bruin ziet, is bruin van de zon". Het is waar dat het blanke ras hier geheel overheerschend is geworden; de Spanjaarden hebben niet alleen de Indianen verdrongen, maar ook de enkele achterblijvers zijn van lieverlede verdwenen.

De lijn van San José naar Puerto Limon aan den Atlantischen Oceaan gaat over bruggen die diepe afgronden overspannen.

De trein, waarmede wij naar de hoofdstad reisden, deed met zijn doorlopende waggons aan die der Vereenigde Staten denken. Amerikaansche spoorwegkoningen voeren dan ook het beheer over de spoorweglijnen van Midden-Amerika; in Guatemala is het Huntington, uit Californië, in Costa-Rica Keeth, de groote bezitter der bananen-plantages. De waggons zijn uitstekend ingericht. De zitbanken, met geel leer bekleed, zijn zacht en gemakkelijk en overal hangen spiegels, waarin wij onze vermoeide trekken en met slijk bedekte kleding zagen teruggekaatst. De spoorweglijn liep langs een weg, die beplant was met koffieboomen, en die herhaaldelijk door kleine kanalen werd doorsneden. We kwamen langs kleine stations, waar een levendig verkeer heerschte. In tegenstelling met Guatemala, dat op een kale en verlaten hoogvlakte ligt, en waaromheen op vijftig kilometer in den omtrek geen belangrijke stad wordt aangetroffen, is San José, de hoofdstad van Costa-Rica, midden in het dichtst bevolkte gedeelte der republiek gelegen.

Heredia, Alajuela, Carthago, zijn allen kleine steden, die als zwermende bijen schijnen uitgevlogen van den korf, die zich in San José bevindt. Op dit plateau wonen 200 000 menschen, en al is de hoofdstad zelf een kleine plaats van 30 000 inwoners, er is altijd een levendig verkeer.

Bij een bocht van den weg kregen wij de stad in het gezicht. Een menigte kleine huizen, wegschuilend in het groen, en hier en daar eenige witte koepels, glinsterend in de zon, dit was de eerste indruk, dien wij van de hoofdstad van het schoone land ontvingen.

San José is een alleraardigst, zindelijk stadje, waar overvloed van water is, een waar paradijs van groen.

De benedenste hellingen van een uitgedoofden vulkaan, de Irazu, dalen langzaam glooiend af, tot vlak bij de stad, en dit gezicht geeft een karakter van grootschheid aan het landschap, dat anders een europeesch tint vertoont.

Als al de hoofdsteden van Midden-Amerika, is San José naar den Stillen Oceaan gekeerd; maar toch ligt deze stad meer dan de anderen zóó, dat zij op beide zeeën uitzicht heeft, en zoowel naar China, als naar Europa gericht is. Terwijl echter Guatemala, San Salvador, en Nicaragua door spoorwegen met den Stillen Oceaan zijn verbonden, gaat van San José een directe verbindinglijn naar den Atlantischen Oceaan. Deze omstandigheid is niet zonder invloed gebleven, het schijnt, alsof de denkbeelden en de kleederdracht van het westen hier meer ingang hebben gevonden dan elders. Alles is hier echt amerikaansch, van spaanschen invloed geen spoor; geen getraliede vensters, geen nauwe, en slecht geplaveide straten, maar europeesch gebouwde huizen van rooden baksteen, twee verdiepingen hoog, met opschuiframen, die van boven kunnen worden neergeschoven, juist als in Londen. De stad is trouwens nog niet lang geleden gebouwd; de oude hoofdstad Carthago is een spaansche stad gebleven. Hier in San José zijn de straten zeer goed onderhouden; een rijtuig bracht ons tot aan de deur van ons hôtél. De smalle trottoirs zijn met groote vierkante steenen geplaveid.

De weelderige vegetatie in een bananenplantage.

In Guatemala hoort men van niets anders spreken dan van het rijzen en dalen der koffieprijsen, maar men ziet er zelfs geen zak koffieboonen door de stad vervoeren; de koffieplantages liggen zeer ver verwijderd van de stad.

Te San José echter wordt op de hoogvlakte zelf, waar de stad is gelegen, het zoo gewilde voortbrengsel verbouwd, bewerkt, en verzonden.

Wij hadden reeds van te voren van San José hooren vertellen dat het eigenlijk een europeesche stad was; "men had er zelfs electriche trams". Die trams bleken thans uit een enkel lijntje te bestaan; maar dit was dan ook een "schoone zaak," die het mensdome te Costa-Rica blijkbaar "veel vermaak" schonk. Hoewel dit vervoermiddel in de kleine stad bepaald overbodige weelde mocht heeten, maakte de tram door de luiheid der bewoners toch uitstekende zaken. De tramlijn liep rechtuit van het eene eind van de stad naar het andere, en daar de verstandige directie elke "car" van prachtige electriche verlichting had voorzien, zat 's avonds de tram vol fraai uitgedoste negerinnen, mulattovrouwen, en zelfs elegante dames, die voor haar genoegen een ritje deden, en haar toiletten lieten bewonderen. Als een schitterend verschijnsel gleed de tram voorbij, en de inwoners, die 's avonds aan hun deur een luchtje stonden te scheppen, konden zoodoende op hun gemak de schoonheden van de stad bewonderen; de tram voldeed in dit opzicht haast even goed als een five o'clock tea. "Kom lieve, laten we hier uitstappen, om een hoed voor je te kiezen," hoorde ik in zuiver Engelsch achter mij zeggen. Ik keerde mij om en zag, dat de spreekster een negerin was, die met een vriendin uit den tram wipte, en afstapte op een schitterend verlicht winkelraam. De uitstallingen zijn hier werkelijk heel aardig, en aan "Nouveauté's de Paris" is geen gebrek. Den geheelen nacht blijft licht in de winkels branden, ook al zijn ze gesloten, wat den nachtelijken wandelaar ten goede komt.

[382]

De straten van de stad zijn smal, maar bijzonder druk en levendig. Terwijl in Guatemala na negen uur 's avonds elke stad uitgestorven schijnt, ziet men hier tot laat in den nacht groepjes mannen staan praten. Vrouwen gaan zoo laat niet uit. Wie over dag in San José gaat wandelen, richt zijn schreden naar een plantsoen midden in de stad, dat heel klein en om de waarheid te zeggen, heel leelijk is. Des Zondags wordt daar muziek gemaakt door de militaire kapel. Meer afgelegen, en veel minder druk bezocht is een ander, grooter park, dat hoog gelegen is, buiten de stad, en waar het een genot was, te vertoeven. Lanen, beschaduwd door zwaar geboomte, fraai aangelegde perken vol tropische bloemen, een rustieke houten brug over een meer, dat alles moest toch genoeg aantrekkingskracht bezitten, om wandelaars te lokken. Maar niemand die zich zoo ver waagt, het park is een kwartier buiten de stad gelegen, en in Midden-Amerika wil dit zooveel zeggen als bij ons een paar uren.

Ten noorden van de hoofdstad strekt zich een groote vlakte uit, de Sabane genoemd. Men heeft er een terrein voor wedrennen aangelegd, waar de renbaan zulke gevaarlijke bochten maakt, dat bij elke feestelijke bijeenkomst paarden of jockeys een ongeluk krijgen. Het zal sportliefhebbers misschien interesseeren, dat

in Costa-Rica de paarden, die het eerst den eindpaal bereiken, zelfs zonder ruiter, als prijswinnaars worden beschouwd.

Al stellen de bewoners hun mooiste wandelplaats niet zeer op prijs, zij zijn er wel degelijk op gesteld, gelegenheden te bezitten, om zich des avonds te vermaken. Te dien einde heeft men een prachtig theater laten bouwen, dat in Parijs of eenige andere groote wereldstad volstrekt niet misplaatst zou zijn. Jaren heeft het geduurd, eer dat grootsche bouwwerk was voltooid, nadat de bouw eerst was afgebroken, om later te worden hervat. Het heeft twee en een half millioen piasters, of zeven millioen francs gekost, en de regeering heeft het slechts kunnen voltooien door het heffen van een nieuwe belasting. Het doet, uit de verte gezien, aan het Théâtre français te Parijs denken, ofschoon de afmetingen bescheidener zijn. Als men binnentreedt, komt men in een prachtige voorhal, met marmeren zuilen. Rechts is een buffet voor dames, links voor heeren, alles even sierlijk ingericht. Het parterre is zeer ruim, en de zitplaatsen zijn bijzonder gemakkelijk. De presidentsloge, in het midden tegenover het tooneel, heeft een beschilderde zoldering, waarop het beeld der Gerechtigheid prijkt, met een gulden twijg in de hand. De foyer is buitengewoon rijk ingericht. Twee breede steenen trappen leiden naar een prachtige salon, met hooge vensters, en een ruim balkon, waar de toeschouwers zich kunnen vertreden. Groote spiegels weerkaatsen de vele schilderijen, en het beschilderde plafond, waarop de muzen van den dans, de dichtkunst en het treurspel zijn voorgesteld, ontworpen door een italiaansch schilder. Kleine nevensalons vormen gezellige hoekjes, waar, naar men mij verzekerde, druk wordt geflirt. Het eenige, wat op dien foyer zou zijn aan te merken, is de ietwat overladen opschik en het vele verguldsel. Een ding ontbreekt slechts in dit model-theater, namelijk: acteurs. Reeds drie jaren wordt het alleen geopend bij de verwelkoming van een nieuwen president. Het fraaie gebouw staat leeg; want geen enkel tooneelgezelschap waagt het, zoover van Europa zijn repertoire ten beste te geven. Men vraagt zich niet zonder medelijdende verwondering af, of dat grootsch ontworpen theater eigenlijk wel voorzag in een bestaande behoefte.

De stad bezit verder nog verscheiden scholen, en naar de eischen des tijds ingerichte gevangenissen, die echter ook alweer te groot zijn voor een land, waarvan de bevolking zeer rustig en vreedzaam is gezind.

Als men San José van alle zijden heeft bezichtigd, als men heeft genoten in zijn heerlijk park, en de altoos groene bergen heeft bewonderd, moet men erkennen, dat het werkelijk een verrukkelijk plaatsje is en een liefelijken, zonnigen indruk bij ons achterlaat. Het is niet de natuur der tropen, noch zelfs die van het brandend heete Andalusië, die hier tot ons spreekt, maar een schoonheid, die herinnert aan Luzern, zonder zijn blauw meer, of Nice, zonder de Middellandsche Zee.

Wij zetten onze reis per spoor verder voort. Aan het station was bij ons vertrek een groote drukte van gaande en komende treinen. De onze bestond uit zeer gemakkelijk ingerichte Pulman-cars. Wij vertrokken precies op tijd en stoomden naar Carthago, de oude hoofdstad. De weg voerde omhoog, langs steile hellingen, en weldra waren wij op den top van den berg, die de twee zeeën scheidt.

Carthago is een klein, nog echt spaansch stadje, met zijn marktplein en zijn castillaansche bogengalerij. Het is sedert de opkomst van de nieuwe hoofdstad, San José, er natuurlijk niet op vooruitgegaan; doch de onttroonde vorstin blijft nog altoos "de stad" van Costa-Rica. Bijna alle voorname families van het land waren oorspronkelijk hier gevestigd. Carthago heeft niet veel op met haar mededingster San José, welke het als een indringster beschouwt; de bewoners zijn er minder toeschietelijk, en meer terug getrokken; minder werkzaam trouwens ook. Toch zal de spoorweglijn, die de stad in directe verbinding stelt met Puerto Limon, op den langen duur haar bloei bevorderen, want zij is uitstekend gelegen voor den handel, juist op de grens, die het gebied der twee Oceanen scheidt.

De weg werd nu buitengewoon schilderachtig, en daalde langzaam; dikwijls reden we over bruggen, die diepe kloven overspanden. Zoo dicht gleden we langs de bergwanden, dat we de rotsen met de hand konden aanraken, als we den arm uit het raam staken. Deze weg moet voortdurend worden onderhouden; want dikwijls hebben instortingen plaats. Ook veel warme bronnen ontspringen hier, en een inrichting voor warme baden is opgericht te Aqua Caliente, die eigenlijk te weinig wordt bezocht. De spoorweglijn breekt zich hier baan door overhangende rotsen, die den weg versperden. Met ongehoorde stoutmoedigheid hebben de ingenieurs alle hinderpalen overwonnen. Boven ons de steile bergwanden; dan de smalle weg, waarover de trein voortspeedt, en beneden dien voorsprong weer de rotswand, die den muur van een afgrond vormt. Als daarboven ons een brok rots neerstortte, zou de trein als een nietig insect worden verpletterd. Op sommige plaatsen waren negers met ijzeren staven bezig, groote brokken aarde weg te wentelen, om den weg te verbreedden. Het was een angstverwekkend schouwspel.

Eindelijk kwamen we uit het bergland in de vlakke, en de koelere lucht maakte

plaats voor de zwoele hitte der tropen.

“Mag ik je even lastig vallen om je waaier?” zei een knappe negerin tegen een andere, even zwart als zij. Die zwartjes komen uit Jamaica en de engelsche Antillen. Een amerikaansche maatschappij huurt ze voor twee jaar, vervoert ze met haar eigen booten, en bekostigt hun onderhoud in de bananenplantages, vanwaar ze, na afloop van hun werktijd, weer naar hun vaderland worden teruggebracht. Deze negers, van alle zwarten in Amerika het meest ontwikkeld en zeer werkzaam, slagen er in den regel in, een aardig sommetje over te sparen. Anderen nemen hun familie mee, en keeren vergezeld van vrouw, kroost en papegaai terug naar hun geboorteland. Hun eenig gebrek is de verbazend onaangename lucht, die ze verspreiden, en waardoor het in den wagon haast niet uit te houden was. De negerinnen dragen bij voorkeur dunne japonnen, schel en opzichtig van kleur.

Nu de trein midden door de vlakke stoomde, zagen we aan beide zijden van de spoorweglijn plantages braak liggen. In deze streken, waar alles, ook het onkruid, weelderig opschiet, kan de planter, om den grond te zuiveren, slechts tot verbranding zijn toevlucht nemen. Daarna verbouwt hij maïs en maniok, maar vooral bananen, die weinig zorg behoeven en groote winsten opleveren. Een rivier, de Rio Banano, is naar deze vrucht genoemd.

We bevonden ons nu wel waarlijk in de tropen, waar de dalen wemelen van krokodillen, apen en slangen, waar de gele koorts den reiziger wacht.

Het eindstation van den spoorweg is Puerto Limon.

Het is een vierkante stad, geheel en al van hout opgetrokken, nadat twee of drie jaar geleden de plaats door brand is verwoest. Het geheele jaar door heerscht er een ondragelijke hitte. Ondanks de gunstige ligging als havenplaats, kon de stad niet tot bloei geraken, eer de verbinding met de hoogvlakte was tot stand gekomen. Sedert dit het geval is, staat Puerto Limon op dezelfde hoogte als Punta Arenas, wat haar belangrijkheid voor den handel betreft; hier wordt niet alleen de koffie van de hoogvlakte uitgevoerd, maar uit de nieuw aangelegde plantages in de omstreken worden verbazende hoeveelheden bananen naar Puerto Limon gezonden, voor de markten der Vereenigde Staten.

Nog eenmaal floot de boot, waarmede wij gingen vertrekken, en weldra zagen wij de kust uit het gezicht verdwijnen. Eer ik van mijn onderwerp afscheid neem, wil ik nog eens wijzen op de bijzonder welwillende bejegening, die vreemdelingen ten deel valt, als zij zich vestigen in Costa-Rica. Zij spelen dan ook trouwens daar, evenals in geheel Midden-Amerika, een voorname rol; maar hier komt de regeering hen vriendelijk tegemoet, als een drijfkracht, die de welvaart van het land bevordert, en beschouwt ze niet als een gevaar, dat men moet trachten af te wenden.

Zij zijn er dan ook zeer talrijk. Uit Spanje kwamen hier, als de eerste kolonisten, bewoners van Bilbao en Barcelona, een arbeidzaam en krachtvol ras, waaruit later de eigenlijke bevolking van het land is opgegroeid. Veel later kwamen een menigte Duitschers, die thans een vreedzame, rustige en ijverig werkende kolonie vormen. Zij sluiten gaarne huwelijken met de oorspronkelijke inwoners, zoodat beide nationaliteiten van lieverlede samensmelten. Al is het aantal fransche inwoners niet groot, zij bezitten door hun aanzienlijk fortuin hier veel macht en invloed. De grootste koffiehandelaar in deze streek is geboren in Bordeaux, en een andere Franschman staat aan het hoofd van een bank, die der regeering millioenen voor ondernemingen van algemeen belang heeft verstrekt. Ook de Amerikanen vertegenwoordigen hier hun handelsbelangen. Zij hebben de eerste spoorwegen aangelegd, en staan aan het hoofd der stoombootmaatschappijen, die de verbinding onderhouden met New-York. Ook een Amerikaan is het, die zich het monopolie heeft verworven van den handel in bananen, door den aankoop van duizenden kilometers grond voor plantages.

Al deze afzonderlijke groepen vreemdelingen leven in de beste verstandhouding met elkander en met de regeering van Costa-Rica. De regeering beteekent ook hier, zooals trouwens overal, van Mexico tot Kaap Hoorn, de President der Republiek. De heer Iglesias, de tegenwoordige President, was reeds voor de derde maal herkozen. Hij is voor Parijzenaars geen vreemdeling meer; twee jaren geleden heeft hij eenige maanden in Parijs doorgebracht. 't Is een onvermoeid werker, die, evenals Napoleon, zijn talrijke familieleden allerlei staatsbetrekkingen laat bekleeden. Het paleis van den President was een zeer eenvoudig gebouw, dat zich in geen enkel opzicht van andere woningen onderscheidde. Geen spoor van de weelde, die te Guatemala heerschte, en het kostte mij volstrekt geen moeite, mij persoonlijk toegang tot den president te verschaffen. In zijn studeerkamer hing een schilderij van Alphonse de Neuville, “De laatste patronen.”

Revoluties komen in Costa-Rica zelden voor en dragen er nooit het bloedig

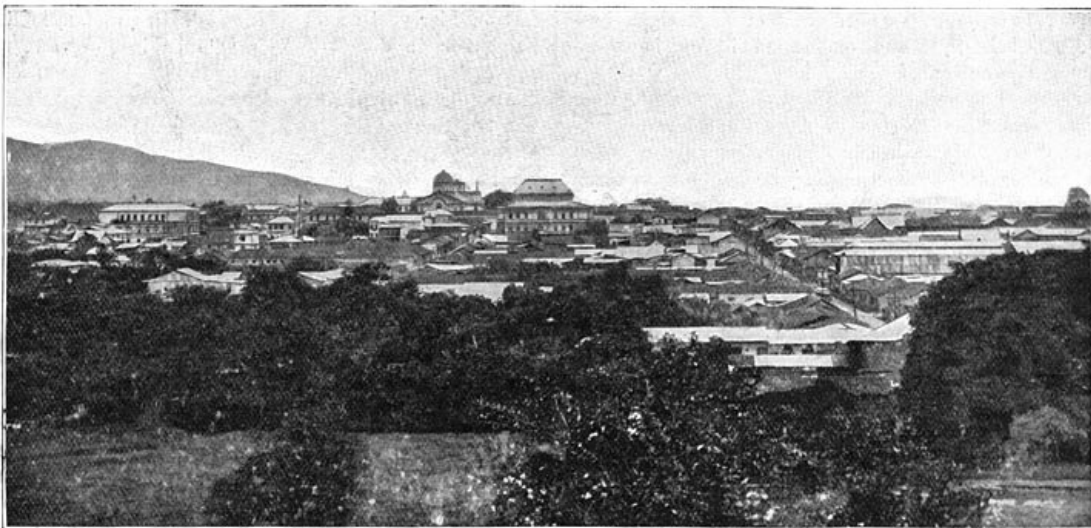
karakter, dat omwentelingen in andere spaansch-amerikaansche republieken zoo noodlottig doet zijn. Hier is geen sprake van fusilleeren van troepen gevangenen, of van levenslange opsluiting. De ergste heethoofden worden eenvoudig verbannen. Sedert meer dan twintig jaar is hier geen burgeroorlog geweest. Het kleine staatje geniet onder rustigen arbeid een welverdienden bloei en gaat zeer geregeld vooruit, getuige het bevolkingscijfer, dat van 80 000 inwoners in 1844 is gestegen tot 120 500 in 1864, tot meer dan 182 000 in 1883, terwijl het bij de laatste telling in 1892 tot 243 000 was geklommen. De handel heeft zich sedert het midden der vorige eeuw verbazend uitgebreid en brengt jaarlijks tusschen de 40 en 50 miljoen francs op. Costa-Rica drijft handel met Engeland, de Vereenigde Staten, Frankrijk en Duitschland.

Een uitstekende politiemacht zorgt voor de veiligheid. Ook het leger kan aan alle andere Staten van Midden-Amerika tot voorbeeld strekken. Hier is de soldaat niet in een havelooze plunje gestoken, maar goed gekleed, flink en degelijk geoefend. Het is een genoegen, de troepen te zien exerceeren. Tweeduizend man vormen de kern van het leger; maar alle bewoners moeten twee maanden onder dienst.

Ook het onderwijs is zeer goed ingericht. San José bezit niet alleen openbare scholen voor jongens, maar ook voor meisjes. Als men de beschaving en verlichting van een volk zou moeten afleiden uit het aantal couranten dat het leest, wat dan te denken van de hoofdstad, waar dagelijks tien nieuwsbladen verschijnen! Elken morgen brengen telegrammen het jongste nieuws uit Amerika en Europa. Een vluchtige blik naar de uitstallingen der boekverkoopers is voldoende, om te doen zien dat de nieuwste romans ook hier met graagte worden gelezen.

Snelle en gemakkelijke verbindingen bestaan dan ook tusschen dit kleine landje en Europa. Uit Puerto Limon vertrekt om de veertien dagen een boot van de transatlantische maatschappij naar Panama, de Antillen en St. Nazaire. Een engelsche maatschappij, de "Royal Mail" en een italiaansche, de "Compagnie Rubattino", onderhouden een geregelden dienst tusschen Liverpool en San José, en tusschen Genua, Napels en Costa-Rica.

Tweemaal in de week komen booten aan uit New-York en New-Orleans, terwijl alle schepen uit Z. Amerika op weg naar San Francisco, of van die haven naar Chili en Peru, het anker werpen te Punta Arenas. Terwijl dus de buitenlandsche verbindingen Costa-Rica voor vreemdelingen gemakkelijk bereikbaar maken, biedt de spoorweg naar den Stillen Oceaan gelegenheid tot den uitvoer van talrijke producten.

San José, de hoofdstad van Costa-Rica, is allerliefst in het groen gelegen.

En als eenmaal deze lijn het geheele vasteland doorsnijdt, zullen vele reizigers dezen gezonden en schilderachtigen weg verkiezen boven het door gele koorts geteisterde Panama.

Wanneer in de toekomst de Amerikanen, die reeds zooveel groots hebben tot stand gebracht, de doorgraving der landengte van Panama zullen voleindigen, die door Franschen is begonnen, zal geheel Midden-Amerika tot verhoogden bloei geraken; maar zeker zal van de vijf kleine republieken Costa-Rica, dat aan hun spits staat, door zijn verlichte denkbeelden en zijn materieele welvaart, het allermeeest genieten van de meerdere voorrechten, hierdoor ten deel gevallen aan deze rijk gezegende streken, die nog aan zoo weinigen goed zijn bekend.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works

based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and

distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility:
www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.